

פרשת וישב – חלומות שר המשקים והאופים

א. בראשית פרק מ

- (א) ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים:
- (ב) ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים:
- (ג) ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם:
- (ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר:
- (ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר:
- (ו) ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים:
- (ז) וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:
- (ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי:
- (ט) ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני:
- (י) ובגפן שלשה שריגים והיא כפרוחת עלתה נצה הבשילו אשפלתיה ענבים:
- (יא) וכוס פרעה בדי וקאח את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה:
- (יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם:
- (יג) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו:
- (יד) כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה:
- (טו) כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אתי בבור:
- (טז) וירא שר האפים כי טוב פתרו ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי:
- (יז) ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי:
- (יח) ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם:
- (יט) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ ואכל העוף את בשרך מעליך:
- (כ) ויהי ביום השלישי יום הלקח את פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו:
- (כא) וישב את שר המשקים על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה:
- (כב) ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף:
- (כג) ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו: פ

ב. בראשית רבה (וילנא) פרשה פח

ב רבנן אמרי שר המשקים זבוב נמצא בתוך פיילי פוטירין שלו, שר האופים צרור נמצא בתוך גלוסקין שלו, הה"ד חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם, בתשמיש אדוניהם, רבי אביתר אמר בקשו להזדווג לבתו של מלך, נאמר כאן חטאו ונאמר להלן ואיך אעשה וגו' וחטאתי לאלהים.

ג. תלמוד בבלי מסכת חולין דף צב עמוד א

..תנאי, רבי אליעזר אומר: גפן - זה העולם, שלשה שריגים - זה אברהם יצחק ויעקב, והיא כפורחת עלתה נצה - אלו האמהות, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו השבטים. אמר לו רבי יהושע: וכי מראין לו לאדם מה שהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתיד להיות! אלא: גפן - זה תורה, שלשה שריגים - אלו משה ואהרן ומרים, והיא כפורחת עלתה נצה - אלו סנהדרין, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו הצדיקים שבכל דור ודור. אמר ר"ג: עדין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה כוליה בחד מקום; רבי אלעזר המודעי אומר: גפן - זה ירושלים, שלשה שריגים - זה מקדש, מלך, וכהן גדול, והיא כפורחת עלתה נצה - אלו פרחי כהונה, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות, דאמר ר' יהושע בן לוי: גפן - זו תורה, שלשה שריגים - זה באר, עמוד ענן, ומן, והיא כפורחת עלתה נצה - אלו הבכורים, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: גפן - אלו ישראל, וכן הוא אומר: +תהלים פ'+ גפן ממצרים תסיע, שלשה שריגים - אלו שלשה גללים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה, והיא כפורחת עלתה נצה - הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות, וכן הוא אומר: +שמות א'+ ובני ישראל פרו וישרצו, עלתה נצה - הגיע זמן של ישראל ליגאל, וכן הוא אומר: +ישעיהו ס"ג'+ וזו נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, והבשילו אשכולותיה ענבים - הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה. והיינו דאמר רבא: שלשה כוסות האמורות במצרים למה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, ואחד שעתידה לשתות עם כל העובדי כוכבים. אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא: כי דריש להו רב להני קראי באגדתא - כוותך דריש להו. אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שבה - אלו בעלי בתים, אשכולות שבה - אלו תלמידי חכמים, עלין שבה - אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה - אלו ריקנים שבישראל; והיינו דשלחו מתם: ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא.

ד. ינותן בראשית פרק מ

- (א) והנה בטר פתגמיו האלן ואתחנאו למימר סרחו רב מזוגיא דמלכא דמצרים ורב נחתומיא ואתיעטו למירמי סמא דמותא במיכליה ובמשקיה למיקטל לריבוניהם למלכא דמצרים:
- (ב) ויאמר ליה יוסף דין סוף פושטנא דחלמא תלתי מצוגיא תלתי אבהת עלמא אינון אברהם יצחק ויעקב דמן בני גניהון עתידין למישתעבדא למצרים בטינא ובליבנא ובכל פולחנהא באנפי ברא ומן בטר דון מתפרקין על יד תלת רעין ודי אמרת נסיבית ית עינבייא ועצרתית יתהום לכסא דפרעה ויהבית ית כסא לידא דפרעה הוא פיילא דרוגזא דעתיד פרעה שתי בעקבא ואת רב מזוגיא תקבל אגר טב על חלמך טב דחלמתא ופושטניה דין הוא לך תלת מצוגיא תלתא יומין הינון לפרוקך:
- (ג) בסוף תלתי יומין ייעול קדם פרעה דיקרנך וירים ית רישך ביקר ויתבינך על שמושך ויתתן פסא דפרעה בידה פהלקתא קדמא דהוית מזוגיה:
- (ד) שבק יוסף ית רוחצניה דלעיל ונקט רוחצניה דבר נש ואמר לרב מזוגיא אלהו תדפרניני עמך כד ייטב לך ותעבד דון עמי טיבו ותידפר עלי קדם פרעה ויתהנפקניני מן בית אסיי הדין:
- (טו) ארום מגנב אתגניבית מן ארעא דעיבראי ואוף הכא לא עבדית מדעם ביש ארום שויאו יתי בבית אסיירי:
- (טז) וחמא רב נחתומי ארום יאות פשר דהוא חמא פושטן חילמא דחבריה ושרי למללא בלשון רוגזא ואמר ליוסף אוף אגא הוית חמי בחלמי והא תלתא סלין דפיתא נקיא על רישי:
- (יז) ובסלא עלאה מפל תפנוקי מיכל פרעה עובד נחתום ועופא אכיל יתהום מן סלא מעילוי רישי:
- (יח) ואתיב יוסף ואמר דין הוא פושטניה תלתא סליא תלתי שעבודיא הינון דעתידין לבית ישראל למשתעבדא ואנת רב נחתומי תקבל אגר ביש על חלמך ביש דחלמתך דפשר ליה יוסף ית מה דשפר בעינוי ואמר ליה דין לך פושטניה תלתא סליא תלת יומין הינון לקטלך:
- (יט) בסוף תלתא יומין יעדי פרעה בסיפא ית רישך מעילוי גופך ויצלוב יתך על קיסא ויכיל עופא ית בישך מינך:
- (כ) והוה ביום תליתאי יום גנוסא דפרעה ועבד שירו לכל עבדוי ורומם ית ריש רב מזוגיא וית ריש רב נחתומיא בגו עבדוי:
- (כא) ואתיב ית רב מזוגיה על מגיה דאשתפח דלא הוה בעיטא ההוא ויהב כסא על ידא דפרעה:
- (כב) וית רב נחתומי עלב דיעט למקטליה היכמא דפשר להום יוסף:
- (כג) ובגין דשבק יוסף חסדא דלעיל ואתרחיץ ברב מזוגיא בבשר עביד בגין פן לא אידפר רב מזוגיא ית יוסף ואנשייה עד זמן די מטא קיצא מן קדם יי למתפרקא:

ה. בראשית רבה (וילנא) פרשה פח

אמר לו את בשרתני בשורה טובה אף אני אבשרך בשורה טובה, בעוד שלשת ימים וגו'..

וירא שר האופים, א"ר חמא ד' הם שפתחו באף ואבדו באף, והנה שלשה סלי חורי, אלו שלשה מלכיות הראשונות, ובסל העליון, זו מלכות הרביעית שהיא מכתבת טרימוסיאה מכל אומות העולם, והעוף אוכל אותם, ומשאכל את העליון אח"כ אוכל את התחתון, א"ל את בשרתני בשורה רעה ואף אני מבשרך בשורה רעה, בעוד שלשת ימים וגו'

ו. מהר"ל חידושי אגודת חולין צב רע"א

ודעתם כי אם לא כן לא היה התורה מפרש חלום הרשע ומה פתרונו, רק הוי לומר ויפתר לו חלומותיו כפתרון חלומו, וכמו שאמר שר המשקה לפרעה ולא זכר החלום רק ונחלמה חלום וגו'. רק מפני שבא התחלת גאולת ישראל, שעל ידי החלום בא יעקב ליוסף למצרים, ולא קנו ישראל מעלתם כי אם במצרים. כי במצרים הוציא הש"י אותם והביא אותם אל המעלה הגדולה שלקחם לו לעם, ואם לא כן לא היו ישראל אל הקב"ה יותר משאר אומות ולא זכו אל מה שזכו. ומעלת ישראל אשר הם מוכנים אליה היה גורם את גאולתם, ולכך החלום הזה שהיה גורם וסבה אל הגאולה, והגאולה אל ישראל מצד חשיבות מעלתם אין ראויים שיהיו ישראל בגלות מצרים ולכך היה החלום מענין ישראל ואיכותם ומהותם. ולפיכך הגפן שראה שר המשקה בחלום הוא רומז על ישראל, כי ישראל בודאי נמשלו לגפן, כי הגפן הוא על כל האילנות בחשיבותו וכן ישראל מעלתם על כל, ועוד הרבה דברים בזה שהוא מדמה ישראל לגפן:

ז. בראשית פרק מו

- (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ יָבֵא בְּאֶרֶץ שִׁבְעַת וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו וַיִּצְחַק:
(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמֵרָאת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:
(ג) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֵאֱלֹהִים אֲלֵי אָבִיךָ אֵל תִּירָא מִדְּרָה מִצְרִימָה כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשַׁמְךָ שָׁם:
(ד) אֲנֹכִי אֵרָד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה וַיֹּסֵף יִשְׂרָאֵל יְשִׁית יְדוֹ עַל עֵינָיךְ:

ח. כלי יקר בראשית פרק מו

(ד) אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. כל הסיבות והגלגולים האלו היו להורידם מצרימה כדי לפרוע חוב כי גר יהיה זרעך, וזו היא העצה העמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון.. ועל כן נראה ה' אל יעקב במראות הלילה, כדרך שמצינו כשיעד לאברהם כי גר יהיה זרעך נראה אליו בזמן שהשמש שוקעת בנפול תרדמה על האנשים, כמו שנאמר (בראשית טו יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם, כך נראה ה' אל יעקב במראות הלילה, כי כל זה רמז אל חשכת הגלות, ועל כן היה יעקב מתירא לירד למקום חושך ענן וערפל עד שאמר לו הקב"ה אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, וזה על ידי העיניו שאמרו פן ירבה והקב"ה אמר כן ירבה, והעיניו היה סיבה לעשותם לגוי גדול כמו שנאמר (שמות א יב) וכאשר יענו אותו כן ירבה:

ובזה מדוקדק הלשון שאמר לו ה' אנכי ארד עמך הקדים ירדת השכינה לירידתו, כי אנכי ארד היינו ירדת השכינה, עמך היינו ירדת יעקב, ובעליה נאמר בהיפך זה ממש, ואנכי אעלך היינו עליית יעקב תחילה, ואחר כך גם עלה היינו עליית השכינה, המשל בזה למי שמוליך את חבריו למים עמוקים וחבירו ירא לרדת שמה פן יטבע ברוב עומקם, על כן אינו יורד לתוך המים עד שירד שמה תחילה זה המוליכו והוא אחריו, אבל בעליה אינו רוצה שילך מוליכו תחילה והוא ישר במים לבדו, אלא הוא העולה תחילה ומוליכו אחריו, כדי שבין בירידה ובין בעליה לא ישאר הוא לבדו רגע אחד במים, כך לא רצה הקב"ה שיהיו ישראל בגלות רגע אחד בלא השכינה, על כן הקדים בירידה ירדת השכינה ובעליה הקדים עליית יעקב. וזהו ענין נכון ויקר:

ט. שפת אמת שמות פרשת שמות [תרמ"א]

בפסוק וכאשר יענו כו' כן ירבה כו'. ופירש"י כשם שהם נותנים לב לענות כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ. דקשה עינו. רבה. ופרץ. הל"ל... ולכן כ' כאשר יענו דהיינו שבאופן זה נהג הש"י להיות הגלות הכנה לגאולה שאח"כ כמ"ש במד' ג' מתנות ניתנו ע"י יסורין תורה וא"י ועוה"ב ע"ש. וזה כמסע אוהבו שחרו מוסר ע"ש במד'. והיינו שרצה הקב"ה שיהי' המתנות דבר של קיימא. לכן הקדים לתת ע"י יסורין. וכמו שהי' גלות מצרים יסורין לצורך מתנה של התורה. כמו כן יש לנו להבין יסורים של גלותינו המר שהוא הכנה לימות המשיח ולעוה"ב. לכן בכל תוקף שיש בכל גלות הוא לקיים כן ירבה וכן יפרוץ:

י. אור החיים הק' בראשית מ,טז

או ילנה על זה הדרך כי טוב דבר לו נפתרונו וכאלו אמר כי פטר טוב ולא רע, ומשנן שאולי גם אותו ישר בשורה טובה, ותקומו מפנה נפש, כי הראוהו הגלות של ישראל אשר יאכלו האומות הנמשלים לעופות כאומרו (לעל טו יא) וירד העיט על הפגרים, את ישראל הרמוזים ללחם דכחיז (תהלים יד ז) אוכלי עמי אכלו לחם. גם רמז נאמר "על ראשי" כי ישראל הם עליונים על כל האומות, ותמנא שנחלוס שר המשקים לא הזכיר ששמה פרעה את הכוס אלף נמינו נידן לננוד ולמעלה, מה שאין כן חלוס שר האופים שהגיד אכילת העופות מן הפל: א (בראשית) תניין. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 839ההודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יא. בראשית רבה (וילנא) פרשה פח

ג ר' יודא בר סימון ורבי חנין בשם רבי יוחנן כתיב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' וגו', הקציף הקב"ה אדונים על עבדיהם ליתן גדולה לצדיקים, פרעה קצף על עבדיו ליתן גדולה ליוסף, עבדים על אדוניהם ליתן גדולה לצדיק, (אסתר ב) קצף בגתן ותרש, ליתן גדולה למרדכי, רבי יודן הוה משתעי אלן עובדא דבגתן ותרש, רב אמר קונדא מכירין נתנו בתוך מנעליהם, ר' חנין אמר מנגנין עשו לו לחנקו, שמואל אמר חכינא עשו לו בתוך ספלו, ויבוקש הדבר וימצא, רבנן אמרו זבוב נתנו בתוך פיילי פוטירין שלו מיד ויבוקש הדבר וימצא.

יב. בראשית רבה (וילנא) פרשה פז

ו ויהי כדברה אל יוסף יום יום, ר' יודן בשם ר' בנימין אמר בניה של רחל נסן שוה וגדולתן שוה, נסן שוה ויהי כדברה אל יוסף יום יום, (אסתר ג) ויהי באמרם אליו יום ויום, ולא שמע אליה, (שם /אסתר ג') ולא שמע אליהם, וגדולתן שוה, (בראשית מא) ויסר פרעה את טבעתו, (אסתר ח) ויסר המלך את טבעתו, ויתן אותה על יד יוסף, ויתנה למרדכי, וילבש אותו בגדי שש, (שם /אסתר ו) ונתון הלבוש והסוס וגו' ויקח המן וגו', וישם רביד הזהב על צוארו, (שם /אסתר ח) ותשם אסתר את מרדכי על בית המן, וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו (שם /אסתר ו) וירכיבהו (על הסוס) ברחוב העיר, ויקרא לפניו אברך, ויקרא לפניו ככה וגו'

יג. אור החיים הק' בראשית מ,יד

וטעם שנענש יוסף כי טעה בחושבו כי מרצונו של שר המשקים תהיה מעלת יוסף ולא כן הוא שאמת כי ה' יעשה הדבר על ידו אבל לא לרצונו וכמו שכן היה שעל כורחו דיבר אל פרעה ושם איתנו (להלן מא,יב) ובמראה החלום שהודיעו הדבר לשר המשקים כדי שיתבשר יוסף בדבר לא שישים בטחונו בו

יד. בראשית רבה (וילנא) פרשה פח

ז ולא זכר שר המשקים וגו', כל היום היה מתנה תנאים ומלאך בא והופכן וקושר קשרים ומלאך בא ומתירן, אמר לו הקב"ה את שוכחו ואני לא אשכחהו, הה"ד ולא זכר שר המשקים, ד"א שר המשקים שכחך ואני לא אשכחך, מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שילוד להם בן, מי מחכה ליעקב שעבר במקלו הירדן שיפרץ ויעשרה, מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות האלו שיהיה מלך, מי היה מחכה למשה שהושלך ליאור שיהיה כמו שנהיה, מי מחכה לרות שהיתה גרה שחזרה למלכות ישראל, מי מחכה לדוד שיהיה מלך עד סוף הדורות, מי מחכה ליהויכין שיצא מבית האסורים, מי מחכה לחנניה מישראל שיצאו מתוך האש, מי מחכה לישראל בימי המן שיצילם הקב"ה, מי מחכה לגליות שיהיו לשם ולתהלה, מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה הקב"ה, שנאמר (עמוס ט) ביום ההוא אקים את סוכת דוד, שיהיו כל העולם אגודה אחת שנאמר (צפניה ג) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.